

Built environment therapies: The metaphor of care in architecture

El dijous 12 d'abril de 2018 hi va haver a la Sala d'Actes de l'ETSAV una conferència del cicle "Open Lectures", organitzada per l'Illinois Architecture Study Abroad Program (IASAP-BV). El conferenciant convidat va ser Gianluca Burgio, professor d'arquitectura de la Università degli studi di Enna "Kore", a Sicília.

Segons el professor Burgio, l'arquitecte avui és com un terapeuta de l'espai urbà. I això és així perquè, en els temps actuals, la majoria de projectes consisteixen en deconstruir edificis i espais per reorganitzar-los i donar-los un ús diferent. Per tant, l'arquitecte com un metge que examina el pacient, l'espai, i li proposa unes cures per millorar les seves condicions. Al costat d'això, la crisi econòmica d'aquests darrers 10 anys ha posat també de manifest la necessitat social de concebre la transformació de l'espai amb la participació de la gent.

A continuació el conferenciant va projectar diverses imatges on es podia veure com, al llarg de la història, l'arquitectura ha estat emprada com una metàfora per referir-se a la salut i al benestar. Així, el físic Tobias Cohn, en la seva obra "Ma'aseh Toviyahp", publicada a Venècia l'any 1708, va incorporar un [dibuix](#) on es compara la salut del cos humà amb el bon funcionament d'una casa; el tractat d'anatomia d'Andreas Vesalius, publicat l'any 1543, es titula "l'arquitectura del cos humà" (en llatí "De humani corporis fabrica"); i els frescos del pintor medieval Ambrogio Lorenzetti, a Siena, fan una al·legoria del bon govern amb una [ciutat bonica](#), on la bellesa dels edificis són una metàfora de l'honradesa en la gestió del bé comú.

Un cop feta aquesta introducció, Gianluca Borgio va manifestar que per ell l'arquitecte no ha de pensar els projectes arquitectònics com una obra acabada, morta, en la que un cop feta la feina ja no hi ha de tenir més relació. Si fa això, l'arquitecte es concentra en les estructures, les instal·lacions, etc, però s'oblida de l'aspecte vital de les persones. En aquest sentit, Borgio va confessar que el que ell es mira d'un projecte és la qualitat d'espai públic urbà que genera l'edifici dissenyat. **"L'arquitecte pot pensar que fa obres d'art, i esforçar-se en la composició i l'estètica, però el que realment importa és el subjecte d'aquella edificació, el ciutadà que hi ha de viure i conviure"**, va dir. Pel conferenciant, el paper de l'arquitecte és veure "arquitectura" fins i tot on no n'hi ha, ja que l'important és l'ús i el benestar de la gent. I va posar d'exemple la fotografia d'un parc infantil on, estrictament parlant, no hi havia arquitectura, només hi havia una estructura de tubs, però la mainada ja en tenia prou i s'ho passava d'allò més bé.

Continuant amb l'analogia sanitària, el professor va afirmar que els arquitectes **“hauríem de fer un jurament hipocràtic, comproment-nos amb la nostra feina a servir la societat, a guarir el malalt i no pas a matar-lo”**. I va esmentar l'opuscle escrit pel filòsof suís Nicola Emery, titulat [“Progettare, costruire, curare: per una deontologia dell'architettura”](#) (2007), on es denuncia la patologia de la creativitat dels arquitectes que, quan no poden aturar les temptacions estètiques, acaben desequilibrant la conformació harmònica de l'espai vital. Per entendre millor què és “l'espai vital” l'orador va recomanar l'obra de Georges Perec [“Tentative d'épuisement d'un lieu parisien”](#) (1975), un relat que consisteix en un llistat de tots els esdeveniments quotidians que veu l'autor durant tres dies seguits en una plaça de París.

Per desenvolupar totes aquestes idees va posar diversos exemples. El primer va ser la [plaça Léon Aucoc](#), dels arquitectes Lacaton i Vassal (1996). Aquest estudi d'arquitectura va rebre l'encàrrec de fer un projecte per a una plaça de Bordeus. Després de parlar amb els veïns i constatar que no era una plaça principal, ni un lloc on s'hi hagués de fer res d'especial, van presentar com a projecte la plaça tal i com era, sense tocar-ne res, i només proposant millores en el manteniment, la neteja i la il·luminació. Com que l'espai ja funcionava perfectament per als seus habitants, aquest va ser el seu projecte de “plaça nova”. La conclusió és que, si ja hi ha un equilibri entre els habitants i la seva fluïditat en l'espai, no cal transformar res. Lògicament no van cobrar res per la feina ...

El segon exemple va ser sobre participació ciutadana en el projecte [“The Cineroleum”](#) (2010), consistent en convertir una benzinera abandonada en un cinema. L'estudi d'arquitectura Assemble va implicar en aquesta conversió d'usos un centenar d'habitants del barri. Aquests van participar en el disseny i van treballar de valent en la construcció del nou edifici. El cinema, fet on abans hi havia una benzinera, va canviar la percepció del lloc, li va donar una nova vida i una nova dignitat. El més curiós del projecte és la pantalla on es projecten les pel·lícules, que al final de cada sessió s'obre com si fos una cortina, i permet a la gent, encara asseguda a les butaques, contemplar la vida quotidiana del carrer com si fos un nou “espectacle”.

El tercer exemple també va ser de l'estudi Assemble, en aquest cas el projecte [“Folly for a flyover”](#) (2011), de Londres. A la part inferior d'un viaducte els veïns pensen quins usos podria tenir tot aquell espai desaprofitat, i amb un sistema de construcció senzill, per permetre la participació de tothom, converteixen en espai públic tota aquesta zona que tradicionalment no té cap ús. Ara sota d'aquest viaducte hi ha un cafè, barquetes per passejar pel canal, possibilitat de fer projeccions de cinema a l'aire lliure, etc.

El quart projecte que ens va explicar Gianluca Burgio va ser el [“Fountain Hacks”](#) (2012), de Ricardo Dourado i LIKEarchitects, a Guimaraes (Portugal). Aquest cop no es tracta de construir cap edifici sinó de permetre a la gent un ús diferent de determinats elements urbans, en aquest cas les fonts públiques, com si fossin piscines. Segons el conferenciant, **“aquest projecte qüestiona valors socials i permet una interacció promiscua entre la gent i les coses físiques que l'envolten”**. Els monuments són “profanats” i la gent respon de manera entusiasta: **“Aquests projectes humanitzen els monuments, les normes es poden saltar, és com el carnaval”**, va observar el professor mentre projectava les imatges.

Per acabar, i retornant a la idea de l'arquitecte com a metge que tracta pacients, el ponent va explicar l'experiència de [Arquitectos de cabecera](#). Un taller temàtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona que connecta l'Escola amb la societat mitjançant oficines d'atenció ciutadana per a persones en habitatges que estan en una situació crítica. L'afectat explica el problema que té sobre l'habitatge, o l'espai públic, i conjuntament amb l'arquitecte planegen una acció de manteniment a l'habitatge, o una intervenció a l'espai públic. La idea de fons és que l'arquitecte ha de tenir cura de la gent que viu en els llocs. **“Podria ser aquesta una nova sortida professional?”**, es va preguntar Gianluca Borgo.

En el col·loqui final se li va preguntar com es podia educar la gent per a que tingués una major consciència per l'espai públic. El professor va contestar que educar en l'espai públic és educar en el respecte a la vida quotidiana de les persones. **“Cal veure l'espai públic com una extensió de l'espai domèstic, si respectes casa teva, també has de respectar la seva extensió que és l'espai públic”**, va assenyalar.